

Н., як і осудність, – юрид. поняття. Тому висновок про Н. чи осудність особи у конкр. справі робить суд, спираючись на результати судово-психіатричної експертизи. Згідно з крим. процес. законом для «визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності» обов'язково призначається експертиза (п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК). Однак висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, які здійснюють провадження, оскільки такий висновок не має наперед встановленої сили (ч. 2 ст. 94 КПК) порівняно з ін. процес. джерелами та оцінюється за заг. правилами оцінки доказів (ст. 94 КПК). Незгода з висновком експерта має бути вмотивована у відповід. процес. докті – постанові, ухвалі, вирoku (ч. 10 ст. 101 КПК).

Стан Н. особи визначається лише на момент вчинення нею суспільно небезпеч. діяння. Оскільки неосудний не може бути суб'єктом злочину, він не підлягає крим. відповідальності, але згідно з ч. 2 ст. 19 КК до такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примус. заходи мед. характеру, які не є покаранням. Закон передбачає 4 види примус. заходів мед. характеру: 1) надання амбулаторної психіатричної допомоги в примус. порядку; 2) госпіталізація до психіатричного закладу зі звичайним наглядом; 3) госпіталізація до психіатричного закладу з посиленням нагляду; 4) госпіталізація до психіатричного закладу із суворим наглядом (ч. 1 ст. 94 КК).

Трапляються випадки (ч. 3 ст. 19 КК), коли особа вчиняє злочин у стані осудності, але до постановлення вирoku за-

хворіла на псих. хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. Така особа не підлягає покаранню, до неї за рішенням суду можуть застосовувати примус. заходи мед. характеру. Після одужання ця особа може підлягати покаранню.

Н. потрібно відрізнити від обмеженої осудності, яка не виключає крим. відповідальності особи, але враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примус. заходів мед. характеру (ст. 20 КК).

Особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або ін. одурманюючих речовин, не визнається неосудною і підлягає крим. відповідальності (ст. 21 КК). Цей стан може бути також визнаний обтяжуючою обставиною (п. 13 ч. 1 ст. 67 КК).

Лит.: Трахтеров В. С. Вменяемость и невменяемость в уголовном праве (исторический очерк). Х., 1992; Первомайский В. Б. Невменяемость. К., 2000; Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). Л., 2010.

А. А. Музика.

НЕПЕРЕБОРНА СІЛА (лат. *vis major*) – надзв. (форс-мажорна) в цих умовах обставина, що є наслідком дії сил природи, механізмів, людей, звірів та ін. факторів, через які особа позбавлена реальної можливості виконати покладений на неї юрид. обов'язок.

Так, у цив. праві особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення

сталося внаслідок випадку або Н. с. (ч. 1 ст. 617 ЦК).

У крим. праві Н. с. належить до групи обставин, які у вчиненому діянні виключають ознаки того чи ін. певного складу злочину і таким чином усувають підставу крим. відповідальності за завдану шкоду. Характерною ознакою діяння, вчиненого під впливом Н. с., як такого, що виключає крим. відповідальність особи, є відсутність у вчиненому діянні волі цієї особи, а тим самим і об'єктивної сторони складу злочину. Н. с. нерідко перебуває у причинно-наслідковому зв'язку з ін. обставиною, що виключає злочинність діяння – крайньою необхідністю, оскільки обставини Н. с. можуть створювати передумови для дій особи у стані крайньої необхідності.

Прав. джерелом визнання тих чи ін. обставин як Н. с. можуть виступати: рішення Президента України про запровадження воєн. стану або надзв. екол. ситуації в окр. місцевостях України, затв. ВР України; рішення КМ України про визнання окр. місцевостей України потерпілими від повені, посухи, пожежі та ін. видів стихійного лиха; висновки ін. органів, уповноважених згідно із законом засвідчувати обставини Н. с.; у разі настання обставин Н. с. чи стихійного лиха на території ін. д-ви, акти її уповноважених органів, які легалізовані конст. установами України.

Лит.: Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. Х., 2010; Українське кримінальне право. Загальна частина / за заг. ред. В. Навроцького. К., 2013.

Ю. В. Баулін.

НЕПРАВДІВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ –

злочин проти громад. безпеки (ст. 259 КК). Його сусп. небезпечність обумовлюється низкою обставин: порушенням нормальної діяльності підприємств, установ та орг-цій; обмеженням можливості реалізації прав, свобод та закон. інтересів гр-н; зниженням рівня довіри до органів забезпечення правопорядку; створенням обстановки невпевненості в безпеці життєдіяльності і навіть паніки; можливістю спричинення шкоди життю й здоров'ю людей та власності. Отже, воно, порушуючи нормальний ритм життя, здатне дестабілізувати або навіть паралізувати життєдіяльність цілих нас. п.

Об'єктивна сторона цього злочину полягає в неправдивому повідомленні про підготовку вибуху, підпалу або ін. дій, які загрожують загибеллю людей чи ін. тяжкими наслідками.

Форма здійснення такого повідомлення крим.-прав. значення не має, проте вона відіграє важливу роль з точки зору криміналістичної характеристики цього злочину.

Неправдива інформація про загрозу безпеці, що повідомляється зловмисником, у структурі об'єктивної сторони цього злочину виконує роль засобу вчинення злочину як обов'язкової ознаки його складу. Таке повідомлення може містити інформацію про підготовку вибуху, підпалу або ін. дій, що загрожують загибеллю людей чи ін. тяжкими наслідками. Прикладом ост. можуть бути повідомлення про зараження певної території небезпеч. хім. сполуками чи радіаційними матеріалами тощо.